

ע"פ 9057/16 - פאדי חטיב נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייט

ע"פ 9057/16

לפני:

כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופטת ע' ברון

המערער:

פאדי חטיב

נ ג ד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט
המחוזי בירושלים (כב' הנשיא א' פרקש) בת"פ
10923-09-15 מהימים 20.7.2016 ו-10.10.2016

תאריך הישיבה:

י"ד בטבת התשע"ח (1.1.2018)

בשם המערער:

עו"ד עופר אשכנזי

בשם המשיבה:

עו"ד נגה בן סידי

פסק-דין

השופט ע' פוגלמן:

לפנינו ערעור על פסק הדין של בית המשפט המחוזי בירושלים (כב' הנשיא א' פרקש), שבמסגרתו הורשע

עמוד 1

המערער בביצוע בצוותא של עבירת חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיפים 329(1) ו-29(ב) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק), ונגזרו עליו 5 שנות מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו ובמצטבר לכל עונש מאסר בו נותר לו לשאת בגין הליך אחר; מאסר על תנאי בתנאים שפורטו בגזר הדין; וכמו כן, פיצוי למשפחת המנוח בסך 10,000 ש"ח. הערעור שלפנינו מופנה להחלטת בית המשפט המחוזי שלא להתיר למערער לחזור בו מהודאתו במסגרת הסדר טיעון.

כתב האישום המקורי

1. על פי עובדות כתב האישום הראשון שהוגש נגד המערער (להלן: כתב האישום המקורי), בתקופה שקדמה ליום 15.8.2015 חשד סאדא אבו שחדה (להלן: המנוח) בקיומו של קשר בין אשתו (להלן: האישה) לבין המערער, ודרש כי זו תנתק את הקשר עמו. ביום 15.8.2015 בסמוך לשעה 23:50 שלח המערער מסרון למכשיר הטלפון הנייד של האישה בו שאל היכן נמצא המנוח, וזו ענתה כי המנוח ישן. המערער שאל את האישה כיצד ניתן להעיר את המנוח, ובתגובה ענתה האישה כי המערער יכול להתקשר למכשיר הטלפון הנייד שלו. באותה העת המערער, ששהה בחתונה, ביקש מנאשמים 3-2 ומאחרים שנכחו בחתונה (להלן: האחרים) לנסוע יחד עמו לבית מגוריו של המנוח (להלן: הבית) ואלה נעתרו לבקשתו. בסמוך לשעה 00:15 הגיעו נאשמים 3-2 והאחרים לבית בשיירה של 4 רכבים, והמערער שאל מכשיר טלפון נייד מאחד מהם, התקשר למנוח ודרש ממנו לצאת מהבית. מחמוד עוודתאללה ששהה באותה העת בבית והבחין בהתקהלות הנאשמים 3-1 והאחרים (להלן: מחמוד), יצא מהבית ושאלם אשר להימצאותם במקום. המערער ענה למחמוד כי אלה מחפשים אדם בשם "סוסו אלמתוחש אחו-אלשרמוטה", וזה ענה כי אדם העונה לשם זה אינו מצוי במקום. בתגובה, דחף המערער את מחמוד והורה לו להיכנס לבית באומרו כי לא אותו מחפשים הנאשמים והאחרים. בהמשך, יצא המנוח מהבית, הזדהה בפני נאשמים 3-1 והאחרים ושאל אשר למבוקשם. במקביל, יצא עיסא אבו שחאדה (להלן: עיסא) מכניסה אחרת של הבית. אברהים אבו שחאדה (להלן: אברהים), שהבחין בנאשמים 3-1 ובאחרים, יצא אף הוא מהבית שמוקף גדר (להלן: הגדר), קיללם וצעק לעברם "מדוע 20 איש באים להכות אדם אחד". בתגובה, טיפס נאשם 3 על רכב שעמד בסמוך לגדר, קפץ מעליה לעבר אברהים ובין השניים התפתחה תגרה. עיסא, מחמוד והמנוח ניסו להיחלץ לעזרת אברהים אך רוססו בגז מדמיע על ידי תוקפים שזהותם אינה ידועה. בשלב זה, על פי כתב האישום המקורי, המערער ונאשמים 3-2 תקפו את המנוח במכות אגרוף ובעיטות, הפילו אותו בכוח, ובעודו שוכב על הקרקע - תקפו אותו בבעיטות ובמכות עוצמתיות בכל חלקי גופו, לרבות בראשו. בהמשך, הורה המערער לנאשמים 3-2 ולאחרים להיכנס לרכביהם ולעזוב את המקום ואלה עשו כן. כתוצאה מן המתואר נגרמה למנוח התרככות של רקמת המוח; דימום בגזע המוח ובשכבה הפנימית של הקרקפת; שברים מרובים בפנים; ושפכי דם מרובים בגוף, שהובילו לפטירתו ביום 19.8.2015. בגין דברים אלה יוחסה למערער ולנאשמים 3-2 בכתב האישום המקורי עבירת הריגה לפי סעיף 298 לחוק.

2. יוער כי ממסמכים שהוגשו לבית משפט קמא ומטענות המערער בפנינו, עולה כי לאחר האירוע, נחתם בינו לבין משפחת המנוח הסכם "עטווה" שבעקבותיו העבירו הורי המערער למשפחת המנוח סכום של 1.2 מיליון ש"ח (לפי הטענה), ולשם כך רשמו משכנתה על ביתם (הסכם זה לא הוצג לפנינו; להלן: הסכם העטווה וכספי העטווה).

הסדר הטיעון והכרעת הדין

3. ביום 20.7.2017 הגישו הצדדים לבית המשפט הודעה על הסדר טיעון, שעליה היו חתומים המערער, בא כוחו אותה העת מטעם הסניגוריה הציבורית, עורך הדין ווסים דכור, ובא כוחה של המשיבה (להלן: עו"ד דכור והסדר הטיעון). בהסדר הטיעון הוסכם על הצדדים כי המערער יורשע על פי הודאתו בפרטי כתב אישום מתוקן המייחס לו עבירה של חבלה בכוונה מחמירה (להלן: כתב האישום המתוקן או כתב האישום המתוקן הסופי); כי הצדדים יעתרו לעונש של 5 שנות מאסר בפועל (שיצטבר לכל עונש מאסר אחר בו נושא המערער); וכי הרכיבים בעונש הנוגעים לפיצוי ולמאסר על תנאי ייקבעו לפי שיקול דעתו של בית המשפט. כמו כן, הוסכם כי בתיאור האירועים שבגינם יורשע המערער, לא יחרגו הצדדים מעובדות כתב האישום המתוקן, לא יסתרו אותן ולא יוסיפו עליהן; וכי אין בהסדר זה כדי למנוע הגשת תסקירים וחוות דעת לפי הדין, ו"הצהרת נפגע" על פי חוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001.

4. בדיון מיום 20.7.2017, לאחר הגשת ההודעה האמורה, הצהיר עו"ד דכור כי הסביר למערער "כי ביהמ"ש אינו כפוף להסדר, הוא הבין ומודה בעובדות כתב האישום המתוקן". בנוסף, המערער-עצמו ציין: "אני מודה בעובדות כתב האישום המתוקן. אני מאשר את ההסדר שהודע לביהמ"ש, וכי ביהמ"ש אינו כבול להסדר הטיעון שאליו הגיעו הצדדים". בתום אותו דיון, הרשיע בית המשפט המחוזי בירושלים (כב' הנשיא א' פרקש) את המערער, על פי הודאתו בעובדות כתב האישום המתוקן, בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה.

השתלשלות ההליכים לאחר מתן הכרעת הדין

5. בדיון מיום 3.8.2016, בטרם נשמעו טיעוני הצדדים לעונש, ביקש המערער לומר דברים ובית המשפט נתן רשות לכך. המערער ציין, בין היתר, כי חתם על הסדר הטיעון בתמורה לכך שבית הוריו לא ישמש עוד כבטוחה לכספי העטווה. כעולה מדבריו, בהסכם העטווה נקבע תנאי שלפיו אם ימצא כי זה לא תקף את המנוח - כספי העטווה יוחזרו להוריו (פרוטוקול הדיון מיום 3.8.2016, עמ' 198, ש' 24-29; עמ' 199, ש' 5), אלא שמשפחת המנוח סירבה להשיב את הכספים האמורים לאחר שנחתם הסדר הטיעון. המערער סיפר על הקשיים שנגרמים לו ולהוריו כתוצאה ממצב דברים זה; אך הבהיר כי הסכים להסדר הטיעון ומודה בעובדות כתב האישום המתוקן, ועורך דינו מאשר את דבריו (פרוטוקול הדיון מיום 3.8.2016, עמ' 199 ש' 16; עמ' 206, ש' 30). בהמשך דבריו ציין המערער כי הוא "רוצה שהעונש יהיה פתוח ולא כפי שהוסכם" וביקש כי השופט יגזור את דינו (פרוטוקול הדיון מיום 3.8.2016, עמ' 206, ש' 24-26). בא כוח המערער ציין מצדו כי הוא מכבד את עמדת המערער שניסה לכוון בין רכיב הפיצויים במסגרת גזר הדין לבין כספי העטווה, אך מבקש כי בית המשפט יכבד את הסדר הטיעון; וביקש כי יפסקו למערער פיצויים על הצד הנמוך, ללא קשר לסכומם של כספי העטווה.

6. לאחר שנשמעו טיעוני הצדדים לעונש, ובטרם ניתן גזר הדין בעניינו של המערער, הגיש האחרון מספר הודעות לבית משפט קמא, רובן שלא באמצעות עורך דינו. בהודעה מיום 11.9.2016 (הנושאת תאריך 1.9.2016; להלן: הודעת המערער מיום 11.9.2016) ציין המערער כי אמנם הסכים להסדר הטיעון אולם לא הבין את פרטיו בשל חוסר תקשורת בינו לבין עו"ד דכור. בהודעה זו טען המערער כי לפני שחתם על הסדר הטיעון עורך דינו הסביר לו שהוא יכול להחזיר להוריו את כספי העטווה שהפקידו אצל משפחת המנוח; וכי פנה למשפחת המנוח בבקשה להשיב את הכספים האמורים, אך אלה סירבו בדרישה כי יחשוף את זהות תוקפי המנוח. כמו כן, נטען כי המערער לא הבין שעונש המאסר בפועל שיוטל עליו לפי הסדר הטיעון יוטל במצטבר לעונש שבו הוא כבר נושא (כאמור, בשל הפקעת רישיון האסיר שלו). נוכח הדברים האמורים ביקש המערער כי בית המשפט ימנע מלגזור עליו פיצוי כספי במסגרת גזר הדין ויתחשב בו בגזירת עונש המאסר בפועל.

7. בית המשפט הורה על הגשת תגובת עו"ד דכוור ובא כוח המשיבה להודעה. בתגובתו מיום 14.9.2016 מסר עו"ד דכוור כי הסביר למערער את הסדר הטיעון אם כי אין ביכולתו לדעת מהי רמת הבנתו של המערער את הדברים. עוד צוין, כי ככל שהמערער טוען כי "הייתה בעיה בהבנה אצלו", ראוי כי יהיה לו יומו בפני בית המשפט, ועל כן ביקש עו"ד דכוור כי אם המערער מבקש לבטל את הסדר הטיעון, זה יבוטל ותימשך שמיעת התיק כסדרו. בתגובת המשיבה להודעת המערער נטען כי זו האחרונה נועדה אך לשם שיפור תכני הסדר הטיעון וכי אין לקבל את טענת המערער באשר לפער בין האופן שבו הבין את פרטי הסדר הטיעון לבין הסבריו של עו"ד דכוור, בשים לב למעורבותו הניכרת של המערער בהליך בעניינו.

8. בהודעה נוספת מטעם המערער מיום 18.9.2016, ביקש זה לחזור בו מהסדר הטיעון בטענה כי לא הבין נכונה את האמור בהסדר, וסבר, על פי הסבריו של עו"ד דכוור, שכספי העטווה יושבו להוריו לאחר החתימה, ותחת זאת יפסוק בית המשפט פיצויים לטובת משפחת המנוח. בדיון שהתקיים למחרת, ביום 19.9.2016, חזר המערער על טענותיו (תוך שפונה לבית משפט בעצמו בשפה העברית), שלפיהן במועד החתימה על הסדר הטיעון הבין כי כספי העטווה יושבו להוריו, ומשאלה לא הושבו - ביקש כי יבוטל רכיב הפיצויים שנזכר בהסדר הטיעון. בעניין זה צוין בא כוח המשיבה כי עליו לערוך בירורים נוספים בטרם יוכל להשיב לבקשה. ביום 28.9.2016 הגישה המשיבה את תגובתה האמורה, ובה התנגדה לבקשה לבטל את רכיב הפיצויים במסגרת הסדר הטיעון (להלן: תגובת המשיבה בעניין ביטול רכיב הפיצויים).

9. ביום 28.9.2016 הגיש עו"ד דכוור השלמת טיעון בכתב בעניין רכיב הפיצויים ובה נטען כי נוכח הסכום הכספי ששולם למשפחת המנוח במסגרת הסכם העטווה, אין להטיל על המערער תשלום פיצויים במסגרת גזר הדין, ולחלופין יש להשית עליו פיצוי סמלי בלבד (להלן: השלמת הטיעון). ביום 5.10.2016 הגיש עו"ד דכוור "הודעה דחופה לבקשת הנאשם מס' 1 (המערער - ע' פ'), ו'מפיו" שבגדרה הובאו דברי המערער כפי שנמסרו בשיחה שנערכה בין השניים (להלן: הבקשה מיום 5.10.2016). בהודעה זו צוין כי המערער חוזר על טענותיו בדבר האופן שבו הבין את הסדר הטיעון, הן לגבי השבת כספי העטווה להוריו, הן בנוגע למשך עונש המאסר בפועל; וכי זה מכחיש את עובדות כתב האישום המתוקן ומבקש לחזור בו מהסדר הטיעון ולנהל את תיקו. עוד הוסף כי המערער אינו מסכים לאמור בהשלמת הטיעון. באותו היום הגיש המערער מסמך נוסף - בכתב יד ושלא באמצעות עו"ד דכוור - שהוכתר "בקשה לחזור מעסקה לאור עובדות" ובו טען כי הסכים להסדר הטיעון ללא רצונו ותחת לחץ, תוך שצוין כי "כל המטרה" הייתה להשיב לבני משפחתו את כספי העטווה.

10. למחרת, ביום 6.10.2016, הגישה הסניגוריה הציבורית לבית המשפט הודעה על החלפת ייצוגו של המערער כך שעורך הדין עאטף פרחאט (להלן: עו"ד פרחאט) ישמש כבא כוחו של המערער מטעמה. בתגובתה מיום 9.10.2016 לבקשה מיום 5.10.2016 התנגדה המשיבה לבקשת המערער לחזור בו מהסדר הטיעון וטענה כי בבסיס זו ניצבת "תכסיסנות פסולה", משהמערער לא ביקש לחזור בו מהודאתו בהודעותיו הקודמות. בדיון שקיים בית המשפט ביום 10.10.2016, שנקבע לשם הקראת גזר הדין, מסר עו"ד פרחאט כי המערער אינו מבקש לחזור בו מהסדר הטיעון; ובהמשך לכך ביקש לפטור את המערער מתשלום פיצויים למשפחת המנוח במסגרת גזר הדין נוכח הכספים שהועברו לרשותם במסגרת הסכם העטווה.

גזר הדין

11. ביום 10.10.2016 גזר בית המשפט את דינו של המערער. תחילה, לאחר שעמד על השתלשלות ההליכים מאז הכרעת הדין והודעות המערער כמפורט לעיל, דחה בית המשפט את בקשת המערער לחזור בו מהסדר הטיעון. נקבע כי המערער מבקש לחזור בו מהסדר הטיעון ולא מהודאתו בפרטי כתב האישום המתוקן, שאינו מייחס לו פגיעה במנוח; וכי לא הועלתה טענה כי המערער הודה באשמה בניגוד לרצונו החופשי או כי לא הבין את משמעות הודאתו. משכך, נקבע כי בקשת המערער לחזור בו מהודאתו אינה נובעת מרצון כן ואמיתי להוכיח את חפותו כי אם מפעולה טקטית שנועדה להביא לכך שלא ייפסקו פיצויים לחובתו (בשל תשלום כספי העטווה למשפחת המנוח, כאמור). כמו כן, נקבע כי המערער מבין ומדבר עברית באופן שוטף; וכי הבין היטב כי עונש המאסר בפועל שייגרז עליו במסגרת ההליך דנן יקבע במצטבר לעונש המאסר בו נשא באותה העת. בנוסף, בית המשפט דחה את הטענה כי לנאשמים אחרים בתיק יוחסו עבירות בעלות חומרה פחותה על יסוד אותן העובדות, במסגרת הסדרי טיעון שנערכו עמם, ונקבע כי אלה לא עומדים לפניו.

12. מכאן פנה בית המשפט לגזור את עונשו של המערער. בית המשפט עמד על כך שבין הצדדים נחתם הסדר טיעון "סגור"; על נסיבות ביצוע העבירה שבה הורשע המערער; ועל שיקולי הענישה הצריכים לעניין. על יסוד שיקולים אלה, אישר בית המשפט את הסדר הטיעון וגזר על המערער 5 שנות מאסר בפועל, שיוטלו במצטבר לכל עונש מאסר בו נותר למערער לשאת בגין תיק אחר (ובניכוי ימי מעצרו בהליך דנן, כמפורט בגזר הדין); ו-12 חודשי מאסר על תנאי בתנאים שפורטו בגזר הדין. אשר לרכיב הפיצויים, נתן בית המשפט משקל, מחד גיסא, לנזק שנגרם למשפחת המנוח בשל מותו כמתואר בתצהיר נפגע העבירה; ומאידך גיסא, לכך שהמערער לא נמנה על מי שהכו את המנוח. משכך, קבע בית המשפט כי המערער יישא בתשלום פיצויים למשפחת המנוח בסך 10,000 ש"ח.

הערעור

13. המערער - שלא היה מיוצג באותה העת - הגיש לבית משפט זה ערעור בכתב יד, שבגדרו טען כי חתם על הסדר הטיעון, בין היתר, נוכח לחץ שחש עקב התנהלות ההליך בעניינו; ולחץ שהופעל עליו על ידי קרובי משפחתו בשל רצונם להשיב את כספי העטווה. עוד טען המערער כי קיימות בידיו ראיות חדשות בהקשר למהלך העניינים שקדם להגעתו לבית המנוח במועד ביצוע העבירה; וכי קיים שוני מהותי בין "כתב האישום לאחר ההסדר" לבין "כתב האישום ביום גזר הדין".

הסדרת ייצוגו של המערער

14. לאחר הגשת הערעור ומשהמערער הביע את רצונו לכך, הורה בית משפט זה (הרשם ג' לובינסקי) ביום 13.12.2016 על מינוי עורך דין מטעם הסניגוריה הציבורית לשם ייצוג המערער בהליך זה. ביום 27.12.2016 הגישה הסניגוריה הציבורית הארצית בקשה לביטול ההחלטה האחרונה ולשחרור מייצוג (להלן: הבקשה לשחרור מייצוג) בטענה כי זו סבורה שלא נפל כל פגם בהודאת המערער במסגרת הסדר הטיעון וזו הייתה חופשית ומרצון; כי הלה היה מודע לפרטי ההסדר; וכי הסדר הטיעון מטיב ביותר עמו. בהמשך לכך נטען כי על אף שטענות המערער לביטול הסדר הטיעון ולחזרה מהודאה אינן מופנות באופן ישיר כלפי באי כוחו בהליך קמא (עו"ד דכור ועו"ד פרחת), ברי כי נוכח טענותיו של המערער בבקשה לחזור בו מהודאתו, תידרש תגובתם שלפיה, כאמור, לא נפל בהודאה ובהסדר הטיעון פגם שיש בו כדי להצדיק את ביטולם. ביום 4.4.2017 התקיים דיון בנושא ייצוג המערער בפני הרשמת ל' בנמלך,

ובמהלכו הסכים בא כוח הסניגוריה הציבורית הארצית לחזור בו מן הבקשה לשחרור מייצוג וכי הסניגוריה הציבורית תייצג את המערער.

טענות הצדדים לפנינו

15. נימוקי הערעור, שהוגשו על ידי סניגורו הנוכחי של המערער (מטעם הסניגוריה הציבורית) מכוונים להחלטת בית המשפט שלא להתיר לו לחזור מהודאתו. לטענת המערער, הודאתו לא ניתנה מרצון חופשי, ולכן שגה בית המשפט שדחה את בקשתו אחרונה זו. לפי הטענה, במועד חתימת המערער על הסדר הטיעון הוצג לו כתב אישום מתוקן (להלן: כתב האישום המתוקן הראשון), שנוסחו אחר מכתב האישום המתוקן הסופי שהוגש בסופו של דבר לבית משפט קמא במסגרת ההודעה על הסדר הטיעון (כתבי האישום האמורים יקראו להלן ביחד: כתבי האישום המתוקנים). לכן, לדברי המערער, לא הכיר את פרטי כתב האישום המתוקן הסופי במועד הודאתו בעובדותיו בבית המשפט, כפי שאף ציין בהודעות השונות שהגיש לבית המשפט; וטענה זו הועלתה על ידו בהזדמנות הראשונה שהייתה אפשרית מבחינתו. לגישת המערער, בין כתבי האישום המתוקנים קיימים הבדלים משמעותיים ומהותיים, הנוגעים למקום הימצאותו בשעת האירוע כך שרק מכתב האישום המתוקן הסופי הבין זה כי מיוחסת לו נוכחות בקבוצה שהקיפה את המנוח. המערער מוסיף כי היה נתון ללחצים פנימיים וחיצוניים, בפרט מצד בני משפחתו, נוכח אובדן בית הוריו, ואלה השפיעו על החלטתו לחתום על ההסדר האמור. לבסוף טוען המערער כי ההודעות שהגיש לבית המשפט, שלא באמצעות עורך דינו, הן תוצר של משבר אמון שנתגלע בינו לבין סניגורו אותה העת, ולכן אלו היו בלתי ממוקדות ולא השתמשו במונחים המשפטיים הרלוונטיים. משאלה הם פני הדברים, טוען המערער כי ייצוגו באותו שלב היה "בלתי אפקטיבי" ונוצר קושי לזקק ולחדד את טענותיו בדבר הודאתו, באופן שפגע בהגנתו (על אף שאין הדבר עולה לכדי כשל בייצוג).

16. המשיבה טוענת מצדה כי אין מקום להתערב בהחלטת בית המשפט המחוזי שלא להתיר למערער לחזור בו מהסדר הטיעון. לטענתה, כתב האישום המתוקן שניתן לעו"ד דכוור ביום ההגעה להסדר הטיעון זהה לכתב האישום שהוגש לבית המשפט, הכולל תיקון בכתב יד שהוסף לבקשת עו"ד דכוור; וממילא לא קיים שוני ממשי בין נוסחי כתבי האישום המתוקנים, כפי שיפורט בהמשך. הודגש כי המערער לא הביא את התייחסותו של עו"ד דכוור לטענותיו בעניין זה, אשר הועלו לטענתה לראשונה במסגרת נימוקי הערעור ולא הוזכרו בהודעת הערעור; וכי ממילא אלו אינן עולות בקנה אחד עם עמדת הסניגוריה הציבורית הארצית בבקשה לשחרור מייצוג. עוד טוענת המשיבה כי המערער היה מודע לעובדות כתב האישום המתוקן עת נתן הסכמתו להסדר הטיעון; וכי בקשתו לחזרה מההודאה ומהסדר הטיעון אינה נובעת מרצון כן ואמיתי להוכיח את חפותו, אלא מרצונו להביא להשבת כספי העטווה להוריו.

דיון והכרעה

לאחר שעיינו בהודעת הערעור, בנימוקי הערעור ובעיקרי הטיעון שהוגשו מטעם הצדדים על צרפותיהם והאזנו

לטיעוניהם בדיון שהתקיים לפנינו, הגענו למסקנה כי יש לדחות את הערעור, כפי שיפורט להלן.

17. כאמור, הערעור שלפנינו מכוון להחלטת בית המשפט שלא להתיר למערער לחזור בו מהודאתו במסגרת הסדר הטיעון. האפשרות הניתנת לנאשם לחזור בו מהודאה קבועה בסעיף 153 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, המורה כדלקמן:

חזרה
מהודיה
(א) הודה הנאשם בעובדה, אם בהודיה שבכתב לפני המשפט ואם במהלך המשפט, רשאי הוא בכל שלב של המשפט לחזור בו מן ההודיה, כולה או מקצתה, אם הרשה זאת בית המשפט מנימוקים מיוחדים שיירשמו.
(ב) התיר בית המשפט לנאשם לחזור בו מהודייתו אחרי הכרעת הדין, יבטל בית המשפט את הכרעת הדין במידה שיסודה בהודיית הנאשם ויחדש את הדיון אם הדבר מתחייב מן הנסיבות.

18. לפי הסדר זה, בית המשפט מוסמך לאפשר לנאשם לחזור בו מהודאתו, כולה או מקצתה, אם מתקיימים בעניינו "נימוקים מיוחדים שיירשמו". הפרשנות שניתנה לסעיף האמור בפסיקת בית משפט זה היא - ככלל - מצמצמת, כך שהיתר כאמור לחזרה מהודאה יינתן במקרים חריגים, אם נמצא חשש ממשי כי הנאשם הודה במיוחד לו בניגוד לרצונו החופשי או מבלי שהוא מבין את משמעות הודאתו (ראו למשל ע"פ 3524/17 פלונת נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (3.10.2017); ע"פ 5583/08 פלונת נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (13.4.2010), והאסמכתאות הנזכרות שם (להלן: עניין פלונת)). בצד האמור, כפי שצוין בע"פ 3227/10 פלונת נ' מדינת ישראל (24.1.2011), הכללים בעניין מתן היתר לחזרת נאשם מהודאה אינם נוקשים, ורשימת הנימוקים המיוחדים הנדרשים לעניין זה אינה רשימה סגורה (שם, פסקה 4; ע"פ 6229/07 מופק נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (20.11.2008); ע"פ 3991/04 רגבי נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (2.5.2005). ראו גם חוות דעתי בעניין פלונת, פסקה 5).

19. נבחן אפוא את מכלול הנסיבות הצריכות לעניין שלפנינו ואם יש בהן כדי להצדיק - בניגוד לקביעת בית המשפט המחוזי - מתן רשות למערער לחזור בו מהודאתו, נוכח הטענות לפגמים שנפלו בה ובהסכמתו להסדר הטיעון.

20. בענייננו, דינו של המערער הוכרע על יסוד הסדר טיעון "סגור" שבגדרו הסכימו הצדדים על עונש המאסר בפועל שיושת על המערער (שלגביו זה אינו מלין). אשר לעונש המאסר על תנאי ולפיצויים, הסכימו הצדדים להותיר לשיקול דעתו של בית המשפט. הטעמים המרכזיים שהביא המערער לתמיכה בבקשתו לחזור בו מהודאתו הם שניים: האחד, כי לא הכיר את עובדות כתב האישום המתוקן במועד שנתן הודאתו בבית המשפט; והשני, נוגע לסיבות שהובילו להודאתו ולחתימתו על הסדר הטיעון. נדון אפוא בטענות אלו כסדרן.

הכרות המערער עם עובדות כתב האישום המתוקן

21. המערער טוען כי לא הבין - מבחינה סובייקטיבית - כי כתב האישום המתוקן הראשון שהוצג לו במועד

חתימתו על הסדר הטיעון (לטענתו), מייחס לו השתייכות לקבוצה שהקיפה את המנוח. בנוסף, לדבריו, כתב האישום המתוקן הראשון וכתב האישום המתוקן הסופי שהוגש לבית משפט קמא - שונים, וכי ישנם - בין שני הנוסחים האמורים - הבדלים מהותיים ובעלי השלכות משמעותיות לשאלת מעורבותו באירוע העבירה. המערער מסביר כי רק מנוסח כתב האישום המתוקן הסופי הבין כי מיוחסת לו מעורבות בקבוצה שהקיפה את המנוח במהלך האירוע ולכן, משכתב האישום האמור לא הוצג לו במועד הסכמתו להסדר הטיעון - זו נפגמה. לפי גרסת המערער, ביום 17.7.2016 חתם על הסדר טיעון שלפיו יורשע בפרטי כתב האישום המתוקן הראשון, אך באותו היום ובטרם הוגש הסדר הטיעון לבית המשפט, חזר בו, כך הטענה, מהסדר הטיעון והודיע לעו"ד דכוור כי אינו מעוניין בהצגתו לבית המשפט. בהמשך, לטענת המערער, בטרם החל הדיון שהתקיים ביום 20.7.2016, שוחח עם עו"ד דכוור באזור המיועד להמתנת עצורים ובמהלך שיחה זו השתכנע כי חתימה על הסדר הטיעון, כפי שזה הוסבר לו ביום 17.7.2016, רצויה עבורו. בהמשך להסכמתו זו, הוצג הסדר הטיעון לבית המשפט, ובצדו הוגש כתב אישום שאינו כתב האישום שהוצג לו במועד החתימה על הסדר הטיעון, שעובדותיו אינן מקובלות עליו. המשיבה מצדה שוללת את גרסתו של המערער אשר למהלך העניינים המתואר וטוענת כי הסכמת המערער להסדר הטיעון ניתנה ביום 20.7.2016 כמו גם חתימתו על ההסדר האמור (ולא ביום 17.7.2016); וזה הוגש לאישור בית המשפט לצד כתב האישום המתוקן הסופי - שהוצג למערער עובר לחתימתו על ההסדר האמור, ושלגביו זה נתן את הסכמתו.

22. נקודת המוצא לדיון בטענות אלו היא כי המערער היה מיוצג לכל אורך ההליך שהתנהל בעניינו בבית משפט קמא, לרבות במועד שבו נתן הסכמתו לאמור בהסדר הטיעון. שיקול זה, יש בו כשלעצמו טעם לדחיית טענת המערער כי לא הוצג לו הנוסח הסופי של כתב האישום המתוקן שצורף להסדר הטיעון עליו חתם (עניין פלוני, פסקה 4). לכך יש להוסיף כי המערער ציין בעצמו - במספר מועדים שונים (ובכלל זאת בדיון בהכרעת הדין ובדיון בטיעונים לעונש) - כי מבין ומודה בעובדות כתב האישום המתוקן. דברים אלה מקבלים משנה תוקף בעניינו, משהמערער הבהיר - מספר פעמים - כי אין בפיו טענות בדבר כשל בייצוג מצד באי כוחו בהליך קמא.

23. אכן, על הסדר הטיעון שהוגש לפנינו מופיע יום 17.7.2016, הוא המועד שבו חתם המערער, לטענתו, על הסדר הטיעון (אך לאחר מכן נמלך בדעתו). בצד זאת, אף אם נניח לצורך הדיון כי הסדר הטיעון נחתם ביום זה - ואין אני קובע זאת - בכך אין די כדי לבסס את הטענה כי כתב האישום המתוקן שהוצג למערער ביום 17.7.2016 היה שונה מהותית מזה שהוגש בסופו של יום לבית המשפט, בלא ידיעתו. טענות המערער אשר לאותו "בלבול" בין נוסחים שונים של כתב האישום המתוקן נטענו בעלמא, מבלי נתונים לתמוך בהן, ובפרט בתצהירים מטעם עו"ד דכוור או בא כוח המשיבה בערכאה הדיונית. מעבר לכך, בבקשה שהגישה הסניגוריה הציבורית הארצית לשחרור מייצוג צוין כי לאחר בירור שנערך עם באי כוחו הקודמים של המערער מטעמה (עו"ד דכוור ועו"ד פרחאט) ועם סגן הסניגור הציבורי המחוזי בירושלים, שליווה את ההתדיינות בתיק, זו סבורה שלא נפל פגם בהודאת המערער שניתנה באופן חופשי ומרצון; וכי המערער היה מודע לפרטי הסדר הטיעון ומעודכן בהם. לכל אלה יש להוסיף, כי בסעיף 2 לכתב האישום המתוקן הסופי שנסרק למערכת "נט המשפט" מופיע תיקון שהוסף בכתב יד, לבקשת עו"ד דכוור, ולצדו חתימת בא כוח המשיבה. תיקון זה מלמד כי בא כוח המערער הכיר את נוסחו של כתב האישום המתוקן הסופי ואף ביקש תיקון מסוים בנוסח זה. דברים אלה חשובים לעניינו שכן, כזכור, בדיון שקיים בית המשפט בהסדר הטיעון הצהיר בא כוח המערער כי זה האחרון מבין ומודה בעובדות כתב האישום המתוקן. לפיכך, איני רואה לקבל את הטענה כי לא הוצג למערער נוסח כתב האישום המתוקן הסופי שהוגש לבית משפט לצד הסדר הטיעון.

24. ממילא, למעלה מן הנדרש אציין כי גם אילו היינו מקבלים את הטענה כי הנוסח שהוצג למערער במועד חתימתו על הסדר הטיעון הוא של כתב האישום המתוקן הראשון עדיין איננו סבורים כי בין כתבי האישום המתוקנים קיים

שוני מהותי שיכול לתמוך בטענה כי זה לא הבין שמיוחסת לו השתייכות לקבוצה שהקיפה את המנוח במועד תקיפתו. המערער טוען בעניין זה, כי על פי הבנתו את פרטי כתב האישום המתוקן הראשון, זה הראשון נבדל בצורה משמעותית מכתב האישום המתוקן הסופי אשר לאופן שבו מתואר מקום הימצאו בעת הכאת המנוח. נוכח חשיבות הדברים ולשם סדרם, יובאו הסעיפים הרלוונטיים בכתבי האישום המתוקנים בטבלה, בהשוואה לכתב האישום המקורי (ההדגשות במקור; הנאשם 1 הוא המערער בעניינו - ע' פ'):

סעיף כתב האישום	כתב האישום המקורי	כתב האישום המתוקן הראשון הסופי
3 "נאשם 1 ששהה באותה העת במסיבת חתונה בבית חנינא, ביקש מנאשמים 2-3, וממספר חברים נוספים (להלן - "האחרים") שהיו במסיבה לנסוע יחד עמו למקום מגורי משפחת המנוח בשועפט (להלן - "הבית" או "המקום"), ואלה נעתרו לבקשתו, וזאת לאחר שאדם זר (להלן - "האחר"), שאינו מוכר לנאשם 1, הגיע לחתונה, הראה לנאשם 1 הודעה שנשלחה למכשירו של האחר בה רואים גבר עם בחורה קרובת האחר, כאשר למיטב הבנתו של האחר נשלחה מהמנוח. האחר הציע לנאשם 1 לבוא עמו לבית מגוריו של המנוח כדי לברר פרטים אודות משלוח ההודעה".	"נאשם 1 ששהה באותה העת במסיבת חתונה בבית חנינא, ביקש מנאשמים 2-3, וממספר חברים נוספים (להלן - "האחרים") שהיו במסיבה לנסוע יחד עמו למקום מגורי משפחת המנוח בשועפט (להלן - "הבית" או "המקום"), ואלה נעתרו לבקשתו".	"נאשם 1, ששהה באותה העת במסיבת חתונה בבית חנינא, ביקש מנאשמים 2-3, וממספר חברים נוספים (להלן - "האחרים"), שהיו במסיבה לנסוע יחד עמו למקום מגורי משפחת המנוח בשועפט (להלן - "הבית" או "המקום"), ואלה נעתרו לבקשתו, וזאת לאחר שאדם זר (להלן - "האחר"), שאינו מוכר לנאשם 1, הגיע לחתונה, הראה לנאשם 1 הודעה שנשלחה למכשירו של האחר בה רואים גבר עם בחורה קרובת האחר, כאשר למיטב הבנתו של האחר נשלחה מהמנוח. האחר הציע לנאשם 1 לבוא עמו לבית מגוריו של המנוח כדי לברר פרטים אודות משלוח ההודעה".
4 "ביום 16.8.2015, בסמוך לשעה 00:15, הגיעו הנאשמים 2-3 והאחרים למקום בשיירה של ארבעה רכבים. נאשם 1 פנה לאחד מהאחרים, אחמד סאלחי, ביקש ממנו את מכשירו הסלולארי, התקשר אל המנוח ודרש ממנו לצאת מביתו".	"ביום 16.8.2015, בסמוך לשעה 00:15, הגיעו הנאשמים 2-3 והאחרים למקום בשיירה של ארבעה רכבים. נאשם 1 פנה לאחד מהאחרים, אחמד סאלחי, ביקש ממנו את מכשירו הסלולארי, התקשר אל המנוח ודרש ממנו לצאת מביתו".	"ביום 16.8.2015, בסמוך לשעה 00:15, הגיעו הנאשמים 1-3 והאחרים למקום בשיירה של ארבעה רכבים, שם נכח האחר ועוד שלושה עמו (האחרים), הנאשמים 1-3, האחר והשלושה שהיו עמו יקראו להלן - "הקבוצה"). נאשם 1 פנה לאחד מהאחרים, אחמד סאלחי, ביקש ממנו את מכשירו הסלולארי, התקשר אל המנוח ואמר לו לצאת מביתו כדי לדבר".

10	"נאשמים 1-3 תקפו את המנוח במכות אגרופ ובבעיטות הפילו אותו בכח, ובעוד הוא שוכב על הארץ תקפו אותו בבעיטות במכות עוצמתיות בכל חלקי גופו, לרבות בראשו".	"הקבוצה הקיפה את המנוח וחלק מחבריה, שאינו נאשם 1, תקפו את המנוח בכך שהפילו אותו לרצפה, ובעוד הוא שוכב עליה, תקפו אותו במכות חזקות בכל חלקי גופו, לרבות בראשו".	"הקבוצה, ובכלל זה הנאשם 1, הקיפה את המנוח וחלק מחבריה, שאינו נאשם 1, תקפו את המנוח בכך שהפילו אותו לרצפה, ובעוד הוא שוכב עליה, תקפו אותו במכות חזקות בכל חלקי גופו, לרבות בראשו".
12	"כתוצאה ממעשיהם האמורים לעיל, גרמו נאשמים 1-3 להתרככות רקמת המוח, לדימום בגזע המוח ובשכבה הפנימית של הקרקפת, לשברים מרובים בפנים ולשפכי דם מרובים בגוף, שבגינם נפטר המנוח".	"מעשיהם של האחרים מהקבוצה גרמו לאחרים (צ"ל 'למנוח' - ע' פ') להתרככות רקמת המוח, לדימום בגזע המוח ובשכבה הפנימית של הקרקפת, לשברים מרובים בפנים ולשפכי דם מרובים בגוף, שבגינם נפטר המנוח".	"המכות האמורות בסעיף 10 לעיל, גרמו למנוח להתרככות רקמת המוח, לדימום בגזע המוח ובשכבה הפנימית של הקרקפת, לשברים מרובים בפנים ולשפכי דם מרובים בגוף, שבגינם נפטר המנוח".

25. לפי טענת המערער, במועד החתימה על הסדר הטיעון הבין כי כתב האישום המתוקן שהוצג לו מוציא אותו מן הקבוצה שהקיפה את המנוח בשעת הכאתו. זאת, כנראה, משאינו מזכר במפורש בסעיף 10 לכתב האישום המתוקן הראשון כמי שהקיף את המנוח בעת התקיפה, בשונה מסעיף 10 לכתב האישום המתוקן הסופי אשר מציין בפירוש כי "הקבוצה, ובכלל זה הנאשם 1 (ההדגשה הוספה - ע' פ)" הקיפו את המנוח שעה שזה הותקף. משכך, טוען המערער כי בין כתבי האישום המתוקנים קיימים הבדלים מהותיים וכבדי משקל שיש בהם כדי להשליך על הסכם העטווה, ואין אלה אך הבדלי ניסוח תיאורטיים. המשיבה טוענת מצדה כי לא קיים שוני של ממש בין כתבי האישום המתוקנים שהרי שניהם מייחסים למערער עובדה זוהי שלפיה זה היה חלק מקבוצת האנשים שהקיפה את המנוח.

26. לאחר שבחנתי את כתב האישום המתוקן הראשון למול כתב האישום המתוקן הסופי לא מצאתי כי יש בהבדלי הנוסחים כדי לבסס את טענת המערער כי כתב האישום שלפרטיו היה מודע לפי טענתו שונה מהותית מפרטי כתב האישום המתוקן הסופי, ובמיוחד לא במידה המצדיקה היעדרות לבקשתו לחזרה מהודאה. כפי שצינה המשיבה, הן בכתב האישום המתוקן הראשון, הן בכתב האישום המתוקן הסופי, תחת הגדרת "הקבוצה" נכלל גם המערער: בסעיף 4 לכתבי האישום המתוקנים מצוין כי "האחרים, הנאשמים 1-3, האחר והשלושה שהיו עמו יקראו להלן - 'הקבוצה' (ההדגשה במקור - ע' פ)". בהמשך לכך, צוין בסעיף 10 לכתב האישום המתוקן הראשון כי "הקבוצה הקיפה את המנוח וחלק מחבריה, שאינו נאשם 1, תקפו את המנוח (ההדגשה הוספה - ע' פ)". השינוי שעליו נסמך המערער, שעניינו בהוספת התיאור "הקבוצה, ובכלל זה הנאשם 1" אינו מוסיף עובדה חדשה לכתב האישום בשאלת מקום הימצאו ברגעי התקיפה, ונוכח ההגדרה של הקבוצה, היתה בשני הנוסחים כאמור, הוא במידה רבה מיותר. כמו כן, המערער לא הוכיח קיומו של קושי בהתמצאות בשפה העברית (ואף הרבה לפנות לבית משפט קמא בעברית ללא

העזרות במתורגמן) וגם לכך יש ליתן משקל.

מן הטעמים שעליהם עמדתי, טענתו של המערער כי יש לאפשר לו לחזור בו מהודאתו מכיוון שלא הבין את עובדות כתב האישום המתוקן הראשון לאשורן או כי בכתב האישום המתוקן הסופי קיימים שינויים משמעותיים שלהם הוא לא היה מודע - דינה להידחות.

הטעמים להודאה ולחתימה על הסדר הטיעון

27. הטעם השני שבגינו מבקש המערער להתיר לו לחזור בו מהודאתו עניינו בטענה שחתימתו על הסדר הטיעון הושפעה מלחצים פנימיים וחיצוניים, בשל השלכות תשלום כספי העטווה על הוריו ורצונו כי כספים אלה יושבו לידיהם. לדברי המערער, כתוצאה מהסכם העטווה, הופעל עליו לחץ חיצוני משמעותי מצד בני משפחתו לחתום על הסדר הטיעון ולהודות בעובדות כתב האישום המתוקן תוך ביטול טובתו-שלו. מבלי להקל ראש בקושי שתואר על ידי המערער, לא מצאתי כי יש בטענותיו כדי להביא למסקנה כי מתקיימים "נימוקים מיוחדים" המצדיקים היעדרות לבקשתו, כדרישת הדין. המערער היה מיוצג בהליך קמא, והסדר הטיעון בעניינו הוא תוצר של משא ומתן בין בא כוחו לבין בא כוח המשיבה (הסדר, אשר כאמור, מיטיב עם המערער לעמדת הסניגוריה הציבורית הארצית). בא כוחו של המערער אותה עת לא ציין דבר באשר ללחצים שהופעלו על המערער לכאורה, ואף תגובתו לטענה זו לא הוצגה, הן בהליך קמא, הן לפנינו (מלבד כאמור, עמדתה של הסניגוריה הציבורית הארצית בבקשה לשחרור מייצוג שלפיה, לשיטתה, הודאתו של המערער הייתה הודאה חופשית וניתנה מרצון; ראו גם ע"פ 2094/11 בן עמי נ' מדינת ישראל, פסקה 7 לחוות דעתו של השופט א' א' לוי (11.10.2011)).

28. כאן המקום להזכיר כי בקשות המערער לחזור בו מהודאתו נעשו בצורה לא עקבית, שסתרה התבטאויות אחרות שלו לאורך ההליך. בפעם הראשונה שהעלה המערער הסתייגות מסוימת מהסדר הטיעון (אף כי בשלב זה לא ביקש לחזור בו מהודאתו) הייתה במסגרת הדיון בטיעונים לעונש, שבו ביקש המערער מבית המשפט להתחשב במצב שנוצר בעקבות הסכם העטווה לעניין שיעור הפיצויים וכן ביקש כי בית המשפט יגזור את עונש המאסר בפועל שלא על בסיס העונש שעליו הוסכם בהסדר הטיעון. בהמשך, בהודעתו מיום 11.9.2016 ציין המערער כי לא הבין את פרטי הסדר הטיעון תוך שהדגיש כי ציפה שהחתימה על ההסדר תוביל להשבת כספי העטווה להוריו. בגדר הודעה זו, המערער לא ביקש לחזור בו מהודאתו כי אם עתר כי בית המשפט ימנע מלגזור עליו פיצויים במסגרת גזר הדין. בהודעה שהגיש שבוע לאחר מכן, מיום 18.9.2016, ביקש המערער לחזור בו מהסדר הטיעון בטענה כי טעה לחשוב כי לאחר החתימה על ההסדר יוחזרו כספי העטווה להוריו ובמקומם יפסוק בית המשפט פיצוי למשפחת המנוח.

29. בדיון מיום 19.9.2016 חזר המערער על טענותיו כי אין לחייבו בתשלום פיצויים במסגרת גזר הדין, נוכח כספי העטווה שהועברו למשפחת המנוח. עו"ד דכוור טען בהקשר זה כי הוא והמערער החליטו שלא לטעון לקשר שבין הפיצויים בהליך הפלילי לבין כספי העטווה, על מנת שלא ליצור תלות בין הכספים האמורים ולהבטיח כי האחרונים יושבו להורי המערער. לצד זאת, הוחלט כי נוכח השינוי האמור בעמדת המערער, עו"ד דכוור יגיש השלמת טיעון בדבר עונש הפיצויים בשים לב להסכם העטווה והמשיבה תגיש תגובתה לטיעון. כפי שצינו מעלה, המשיבה התנגדה לבקשת המערער כי לא יוטלו עליו פיצויים במסגרת גזר הדין. לאחר תגובה זו, הוגשו הודעות המערער מיום 5.10.2016 שבגדרן ביקש זה באופן מפורש לחזור בו מהסדר הטיעון תוך שהכחיש את נכונות כתב האישום המתוקן הסופי. כמה ימים לאחר מכן, בדיון שהתקיים ביום 10.10.2016, בטרם נשמע גזר הדין, מסר עו"ד פרחאט כי לאחר ששוחח עם המערער, זה

אינו מבקש לחזור בו מהודאתו כי אם לחזור על הבקשה כי לא יוטלו עליו פיצויים במסגרת גזר הדין.

30. מן המקובץ לעיל עולה כי לב השגותיו של המערער בעניין הסדר הטיעון עסק בציפיותו כי חתימה על הסדר הטיעון תביא להשבת כספי העטווה לידי הוריו. זאת, על אף שאין זכר בהסדר הטיעון לכריכה המבוקשת של שני הנושאים ולמרות שמטבע הדברים - ציפיה זו תלויה במידה רבה בגורמים שאינם צד להסכמות בהסדר הטיעון, הם משפחת המנוח. זאת ועוד. רק לאחר שהתקבלה תגובת המשיבה להשלמת הטיעון בנושא זה, שממנה עלה כי אין בכוונתה לוותר על עונש הפיצויים במסגרת גזר הדין, העלה המערער טענות גם ביחס לפערים שנפלו בהבנתו את עובדות כתב האישום המתוקן הראשון. התנהלות זו מצד המערער אינה עולה בקנה אחד עם הטענה כי חתם על הסדר הטיעון מחמת לחצים שהופעלו עליו, ובהעדר ביסוס אחר לטענה זו - לא ראיתי לקבלה. במצב דברים זה, נראה כי יש ממש בטענת המשיבה כי מקורן של טענות המערער אשר לחזרה מהודאה בעובדות כתב האישום המתוקן בתועלת חיצונית שציפה כי ישיג אם תתקבל בקשתו האמורה - השבת כספי העטווה להוריו. נוכח דברים אלה, לא מצאתי להתערב בנסיבות העניין בקביעת בית משפט קמא שדחתה את בקשת המערער לחזור בו מהודאתו בנימוק כי אין יסודה ברצון כן ואמיתי להוכיח את חפותו.

סיכומם של דברים, בנסיבות המקרה שהוצגו לפנינו, המערער לא הניח בערעורו עילה להתיר לו לחזור בו מהודאתו. הערעור נדחה אפוא.

ש ו פ ט

הנשיאה א' חיות:

אני מסכימה.

ה נ ש י א ה

השופטת ע' ברון:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק הדין של השופט ע' פוגלמן.

ניתן היום, י"ד בשבט התשע"ח (30.1.2018).

עמוד 12

שופט

שופט

הנשיאה
